

บทความวิชาการผ้าทอพื้นเมืองภาคใต้

ผ้าพานช้าง กับการดำรงอยู่และการปรับเปลี่ยน ทางสังคมวัฒนธรรมจากอดีตสู่ยุคปัจจุบัน

เชิดชัย อ่องสกุล สถาบันทักษิณคดีศึกษา

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง ผ้าพานช้าง กับการดำรงอยู่และการปรับเปลี่ยนทางสังคมวัฒนธรรม มุ่งศึกษาในเรื่องราวการศึกษาพลวัตผ้าพื้นเมืองภาคใต้: ผ้าพานช้าง ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มุ่งศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของผ้าพานช้าง โดยการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน ครูทอผ้า การศึกษาบริบทผ้าพานช้าง รวมถึงการสังเกตการณ์ในพิธีกรรมเข้าร่วมในงานพิธีอภิศุภคติของชุมชนที่ได้ใช้ผ้าพานช้างในพิธีกรรมเพื่อจะได้เข้าถึงข้อมูลผ้าพานช้างกับวิถีชุมชนอย่างแท้จริง

ผลการศึกษาพบว่า ผ้าพานช้าง ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความเข้าใจชีวิต ขณะที่ทอไปก็ระลึกได้เสมอว่าการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คือธรรมดาโลก ทำให้เตรียมรับความตายที่จะมาถึงได้โดยสงบ นับเป็น “ผืนผ้าแห่งมรณานุสติ” “ตามแนวพุทธศาสนา หลักแห่งชีวิตของผู้คน และอีกด้านหนึ่งคือความเชื่อสืบต่อกันมาว่าช่องชั้นของผ้าพานช้างที่พาดลงมาจากโลงศพนั้นเปรียบเสมือนบันไดสู่สุภภูมิ หรือโลกเบื้องหน้าโลกแห่งโลกแห่งจิตวิญญาณ ความเชื่อเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงโลกทรรศน์ของผู้คนชาวนาหมื่นศรีเป็นอย่างดีที่ได้สะท้อนให้เห็นลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะโลกทรรศน์ทางศาสนา กล่าวโดยสรุปคือ สังคมชาวใต้สมัยก่อนยึดถือศาสนาพุทธเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจชาวภาคใต้มาช้านานตั้งแต่สมัยโบราณ สังคมชาวใต้ในสมัยก่อนจึงใกล้ชิดกับศาสนามาก เพราะชีวิตนับแต่เกิดจนกระทั่งตายเกี่ยวข้องกับ วัด พระ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์

นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาตภพ กฎแห่งกรรมของชาวใต้ นับเป็นความเชื่อที่ได้รับจากพุทธศาสนา เจตนาเพื่อให้ประพฤติกรรมอยู่ในศีลธรรม จึงกล่าวได้ว่า ศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของชาวใต้ในสมัยก่อนมาก ผลการศึกษา สามารถวิเคราะห์ได้ว่า โลกทรรศน์ชาวนาหมื่นศรี ซึ่งเป็นสังคมชาวนาในอดีตนั้นมีความเชื่ออันมีที่มาจากโลกทรรศน์ทางศาสนาอย่างเหนียวแน่น ภายใต้ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลทางศาสนา ชาวนาหมื่นศรี

จึงได้มีคติในการนำเอาผ้าผืนนี้จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความเข้าใจชีวิต ขณะที่ทอไปก็ระลึกได้เสมอว่าการเกิดแก่ เจ็บ ตาย คือธรรมดาโลกทำให้เตรียมรับความตายที่จะมาถึงได้โดยสงบ นับเป็น “ผืนผ้าแห่งมรณานุสติ” ตามแนวพุทธ ศาสนาอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดตามที่ ศาสตราจารย์สุธินันท์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวถึง สังคมชาวใต้ถือว่า สถานภาพและบทบาทของบุคคลถูกกรรมกำหนดมาแล้วโดย บุญกรรมซึ่งทำให้แต่ละคนมีวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกัน

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า สังคมชุมชนชาวนาหมื่นศรี ถึงแม้ยังสืบสานคุณค่าผ้าพานซ้าง โดยผ่านความเชื่อและพิธีกรรมเพื่อสืบทอดส่งต่อกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายมาจนถึง ลูกหลาน แต่กลับพบว่าวันนี้ผืนผ้าที่เรียกว่า ผืนผ้าแห่งมรณานุสติ ที่ได้ใช้ลวดลายของผ้าทอเป็นสื่อกลางในการ แสดงออกของหญิง (ครูทอผ้า) ที่จัดเตรียมผ้าสำหรับตนและคู่ชีวิตเพื่อใช้ในพิธีกรรมงานศพ โดยมีความเชื่อว่าผ้าจะ เป็นบันไดก้าวไปสู่โลกเบื้องหน้า นั้น อยู่ในสภาพที่เรียกว่า ลมหายใจสุดท้ายของผ้าพานซ้าง น่าจะเรียกได้ ถึงแม้ว่า ชุมชนชาวนาหมื่นศรีจะยังนำรูปแบบของผ้าพานซ้างมาใช้ในพิธีกรรมงานศพก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบผ้า พานซ้างที่ยืดที่ตัวแบบรวมถึงการจัดการในพิธีกรรมศพในรูปของธุรกิจงานศพที่มีการจัดการตามความต้องการของ เจ้าภาพเป็นหลัก เป็นเพียงเพื่อใช้ประกอบในพิธีกรรมตามแบบฉบับโดยทั่วไป ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่เสียหายแต่อย่างใด แต่สิ่งที่เลือนหายไปคือ คุณค่าของผ้าพานซ้างที่มีอิทธิพลในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ช่วย ก่อลมเกลา ภาวะจิตใจของคนในชุมชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในการดำรงชีวิตอย่างสงบสุขจนเกิดเป็นจารีต ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ อันเป็นแนวทางให้คนในชุมชนยึดถือปฏิบัติ นั้น นับวันจะลดบทบาทและคุณค่าไป พร้อม ๆ กับครูทอผ้าชาวนาหมื่นศรี (รุ่นสุดท้าย) ที่มีฝีมือในการถักทอผืนผ้า ผ้าพานซ้างเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างความ เชื่อและพิธีกรรม แม้ว่าจะพยายามเพื่อให้ผ้าพานซ้างยังคงแสดงบทบาทอย่างสมภาคภูมิและมีความหมายด้านความ เชื่ออันมีหลักพุทธศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้คนนับนานแสนนานก็ตาม

1. บทนำ ผ้าทอพื้นเมืองในภาคใต้

การทอผ้าเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ที่คนไทยรุ่นปัจจุบันต้องช่วยกันอนุรักษ์ไว้ เนื่องจากประเทศไทย มีประวัติการทอผ้าใช้กันในหมู่บ้านและในเมืองโดยทั่วไปมาตั้งแต่โบราณกาล โดยในสมัยก่อนผู้หญิงไทย จะทำเครื่องใช้ต่าง ๆ ในบ้านเอง งานสำคัญอย่างหนึ่งคือการทำเสื้อผ้า ผ้านุ่ง ผ้าห่ม ไว้ใช้กันในครอบครัวในพิธีกรรม ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย ก็ต้องใช้ผ้า จึงเห็นได้ว่าผ้าทอเป็นผ้าที่มีคุณค่าและความเชื่อ ของผู้คนในสมัยก่อน ผ้าทอจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตคนไทย ผ้าทอ จึงเป็นสัญลักษณ์ของคนไทยในแต่ละชุมชน

ซึ่งแสดงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ผ้าทอยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่แก่จนถึงตาย และมีบทบาทสำคัญทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

คุณค่าและความเชื่อที่มีในผ้าทอไม่ได้มีเพียงแต่ความหมายเพื่อเป็นเพียงเครื่องนุ่งห่ม หรืองานฝีมือที่งดงาม แต่เพียงเท่านั้น แต่การทอผ้ายังมีคุณค่าที่หมายความไปถึงความสำคัญในการทอผ้าเพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่ออะไร รู้เพียงว่าเป็นผ้าทอที่เป็นงานฝีมือ เป็นผ้าที่ใช้ประกอบในพิธีกรรม โดยเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผ้าที่เรียกว่า **ผ้าพานซ่าง** ของกลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรี ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ที่ยังคงมีความสัมพันธ์ระหว่างผ้าทอกับวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นในด้านความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องราวทางพุทธศาสนา ชาวบ้านที่มีฝีมือการทอผ้า นาหมื่นศรีที่ผ่านชีวิตมาจนถึงวัยชงว่ปลายของชีวิตจะมีการเตรียมตัว ด้วยการทอผ้าเพื่อใช้งานศพของตนเอง เป็นการเตรียมตัวก่อนตาย ผ้านี้คนทั่วไปรู้จักกันในชื่อ “ผ้าพานซ่าง” อัตลักษณ์สำคัญของผ้าพานซ่างจะถูกนำไปวางไว้บนพานและพาดขึ้นไปบนหีบศพก่อนเผา ลักษณะเด่นอีกประการของลวดลายผ้าพานซ่างจะทอเป็นตัวอักษรเรียงเป็นบรรทัด เป็นคำกลอนหรือโคลงเชิดชูเกียรติประวัติผู้วายชนม์ สอดแทรกคติสอนใจให้ยึดมั่นในคุณความดี พร้อมกับความเชื่อที่มีว่า หากใช้ผ้าพานซ่างในพิธีงานศพของตัวเองนั้นจะส่งผลทำให้ไปยังภพภูมิหลังอย่างมีความสุข เป็นบันได สู่สวรรค์ โดยในสมัยก่อนผู้หญิงจะทอผ้าพานซ่างไว้ให้กับสามี และตัวเองก่อนที่จะตายไป คนในสมัยก่อนจะทอผ้าให้แก่คนที่ตัวเองรัก เป็นการทอเพื่อความรัก ดังนั้นเรื่องราวของผ้าพานซ่างในปัจจุบันผ้าพานซ่างจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าชุมชนยังคงมีการใช้ผ้าพานซ่าง การรับรู้ถึงคุณค่าของผ้าผืนนี้เพียงใด ความเชื่อและคุณค่าที่ฝังในจิตใจของคนสมัยก่อนที่มีต่อผ้าพานซ่างได้เปลี่ยนแปลงไปตามวิถีสังคมปัจจุบันอย่างไร คณะผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในเรื่องของคุณค่าและความหมายของผ้าพานซ่าง และการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของผ้าพานซ่าง เป็นการสร้างความเข้าใจเรื่องราววิถีชุมชนท้องถิ่นกับผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ที่มีอัตลักษณ์เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

2. วัตถุประสงค์

การนำเสนอบทความวิชาการในครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาในเรื่องราววัฒนธรรมผ้าทอพื้นเมืองภาคใต้ โดยมีความสนใจที่จะศึกษาให้เห็นถึงพลวัตทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมผ้าทอที่จัดแสดงภายในห้องผ้าทอพื้นเมืองภาคใต้ (Locally Woven Fabric Room) มองผ่านการจัดแสดงวัตถุของจริงวัฒนธรรมผ้าทอพื้นเมือง

ในภาคใต้ ที่มีเรื่องราวอันเกี่ยวเนื่องกับ **ผ้าพานซ่าง** พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซ่อนเรื่องราวภายใต้ความเชื่อและพิธีกรรมที่ชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมได้สืบทอดมานานหลายชั่วอายุคน พร้อมกับการแสวงหาคำตอบให้ผู้ชมได้เข้าใจถึงเรื่องราวของวัตถุที่ได้ชมตรงหน้าว่า เรื่องราวที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างไรบ้าง รวมถึงคำอธิบายที่มากกว่าการได้ชมวัตถุจัดแสดงที่อยู่เพียงภายในห้องพิพิธภัณฑ์เท่านั้น แต่ต้องการทราบว่า วัฒนธรรมการใช้ ผ้าพานซ่างในสังคมปัจจุบันยังเป็นวัฒนธรรมที่ยังมีชีวิตอยู่ในวิถีปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร

ภาพแสดงภายในห้องจัดแสดง ผ้าทอพื้นเมืองภาคใต้ Locally Woven Fabric Room อาคารนวมภูมินทร์ พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา

3. วิธีการดำเนินงาน

โครงการนี้ผู้ดำเนินการศึกษา มีวิธีการดำเนินงานโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ และทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ผู้คนผ่านการสนทนากับบุคคลซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในประสบการณ์นั้นๆ โดยการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะประกอบด้วย ข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก เลือกจากการเลือกแบบเจาะจง จากครูทอผ้า และปราชญ์ชาวบ้าน โดยใช้การบันทึกภาคสนาม (Field Note) การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต ส่วนข้อมูลทุติยภูมิได้ จากการทบทวนและวิเคราะห์เอกสาร ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสาร ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือโดยวิธีสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูล โดยเทคนิคจัดระเบียบข้อมูลจากนั้นนำผลมาวิเคราะห์หามานำเสนอในรูปแบบพรรณนา

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 ผ้าทอในภาคใต้ที่สำคัญ

1) **ผ้าทอเกาะยอ** เป็นผ้าทอพื้นเมืองของตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นผ้าพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสงขลา ที่มีความประณีตและสีสันที่สวยงาม โดยมีการทอยกดอกที่มีลวดลายอ่อนนุ่ม ถือเป็นสัญลักษณ์หัตถกรรมพื้นบ้านของภาคใต้และยังเป็นสุดยอดผลิตภัณฑ์ OTOP ปี 2549 ซึ่งไม่มีหลักฐานปรากฏเป็นที่แน่ชัดว่าชาวเกาะยอเริ่มทอผ้ากันแต่เมื่อใด ทราบแต่ว่าชาวเกาะยอรู้จักการทอผ้ามาแล้วนับร้อย ๆ ปี ตั้งแต่ครั้งที่มีคนอพยพมาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่บนเกาะ และมีการสอนสืบต่อกันภายในครัวเรือนเรื่อยมา

2) **ผ้าพุมเรียง** เป็นผ้ายกที่มีลวดลายสวยงามและมีเอกลักษณ์ต่างไปจากผ้ายกของภาคอื่น ๆ กล่าวคือ มีการทอยกดอกด้วยไหม หรือ ดิ้นเงิน ดิ้นทอง ในสมัยโบราณจะมีการใช้วัตถุดิบทั้งฝ้ายและไหม โดยแบ่งออกเป็นผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ทอโดยใช้ฝ้าย และผ้าที่ใช้ในงานหรือพิธีการต่างๆ จะทอโดยใช้ไหม การทอผ้าพุมเรียง เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้ของตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยชาวไทยมุสลิม ที่อพยพมาจากเมืองสงขลา เมืองปัตตานีและเมืองไทรบุรี ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวมลายูในหมู่เกาะอินโดนีเซีย เป็นผู้นำความรู้กระบวนการทอผ้าติดตัวมาด้วย ผ่านถ่ายทอดสืบต่อกันมาด้วยวิธีการสังเกต จดจำ และทดลองปฏิบัติทอจริงโดยไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ได้รับการส่งเสริมปัญหาและสืบทอดกันมาสู่อนุชนรุ่นหลัง เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ในความสวยงามของลายผ้าและความประณีตของฝีมือการทอผ้า ซึ่งมีลักษณะเด่นแตกต่างไปจากผ้าทอของภูมิภาคอื่นๆ เช่น การทอยก ดอกด้วยไหม และดิ้น ฝ้ายกชุดหน้านาง ฝ้ายกดอกกลมเกสร และฝ้ายกดอกลายเชิง เป็นต้น

3) **ผ้าจวนตานี** หรือ ผ้าล่องจวน เป็นผ้าทอดั้งเดิมในพื้นที่ทางภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งเดิมมีศูนย์กลางคือเมืองปัตตานีในอดีต ซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญเมืองหนึ่งในคาบสมุทรมลายู มีความสัมพันธ์ทางการค้าและการเมือง มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและวัฒนธรรม กับประเทศต่าง ๆ ที่เข้ามาติดต่อค้าขาย เช่น จีน อินเดีย ประเทศในแถบอาหรับ ยุโรป และมาลายา โดยมีสินค้าประเภทผ้าไหม เส้นไหม และฝ้าย เป็นสินค้าที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนอยู่ด้วย จึงนับได้ว่าเมืองปัตตานีเป็นเมืองสำคัญในการค้าขายสินค้าผ้าไหมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเกี่ยวกับผ้าแห่งหนึ่ง

ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่ามีการใช้และการผ้าผลิตเริ่มในภาคใต้เมื่อใด แต่ผู้เชี่ยวชาญบางคนเชื่อว่าเริ่มมีมาก่อนราชอาณาจักรศรีวิชัยเจริญรุ่งเรือง จากการที่มีการติดต่อและการค้าขายกับประเทศจีนและอินเดีย, ชาวพื้นเมืองของปัตตานี ที่อาจจะมีความรู้ในการทอผ้าอยู่แล้วได้มีการรับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เกิดการสร้างสรรคสิ่งทอขึ้นใหม่ ผ้าทอท้องถิ่นแบบง่ายถูกแทนที่ด้วยกรรมวิธีมัดหมี่และทอแบบประณีต ที่มีรูปแบบที่เรียกว่า จวนตานี หรือผ้าลิมาหรือฝ้ายกตานี ขณะที่เมื่อเวลาผ่านไป คุณภาพและความงามของสิ่งทอเหล่านี้

กลายเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในช่วงสมัยอยุธยา และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าชุมชนในภาคใต้ โดยเฉพาะในสามจังหวัดภาคใต้ชายแดนไทยมาเลเซีย

4) ผ้ายกเมืองนคร เป็นชื่อเฉพาะหมายถึง ผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ทอสืบต่อกันมาแต่โบราณ เป็นผ้าที่ได้รับการยกย่องมาแต่โบราณว่าสวยงามแบบอย่างผ้าชั้นดี สันนิษฐานว่าในสมัยอาณาจักรตามพรลิงค์ ซึ่งเป็นอาณาจักรโบราณที่มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธศตวรรษที่ 7 และมีศูนย์กลางอยู่ที่นครศรีธรรมราชในปัจจุบันคงจะมีการทอผ้าอย่างจริงจังแล้ว เพราะยุคนั้นตามพรลิงค์ เป็นเมืองท่าศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า และการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม จึงมีการแลกเปลี่ยนรับเอาศิลปวัฒนธรรมจาก จีน อินเดีย และอาหรับ ชาติต่างๆ เหล่านี้จะนำเอาวิชาการทอผ้ามาถ่ายทอดไว้ ซึ่งทำให้ชาวพื้นเมืองรู้จักการทอผ้าทั้งผืนเรียบและผ้ายกดอก ส่วนการทอผ้ายกที่ลวดลวดลายสีสันวิจิตรงดงาม คงเพิ่งจะเริ่มทำกันในสมัยอยุธยาตอนปลาย หรือรัตนโกสินทร์ตอนต้น กล่าวกันว่า ชาวเมืองนครศรีธรรมราชได้แบบอย่างการทอผ้ามาจากแขกเมือง ไทรบุรี โดยในปีพ.ศ. 2354 เมื่อครั้งเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ยกกองทัพไปปราบกบฏ ขากลับได้กวาดต้อนครอบครัวเชลย ได้นำพวกช่างฝีมือมาหลายพวกรวมทั้งช่างทอผ้ายก คงเป็นเหตุนี้เองที่เกิด การผสมผสานทางวัฒนธรรมกับความรู้ดั้งเดิมโดยใช้กรรมวิธีการทอที่สลับซับซ้อนด้วยความพิถีพิถัน ประกอบกับวัสดุที่นำมาทอเป็นสิ่งที่สูงค่ามีราคา จึงถือได้ว่าผ้ายกเมืองนครเป็นงานประณีตศิลป์ชั้นเยี่ยมตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จนเป็นเอกลักษณ์ของการทอผ้ายกเมืองนครที่ขึ้นชื่อในเวลาต่อมา จนถึงรัชกาลพระจุลจอมเกล้า เป็นยุคสมัยที่การปกครองบ้านเมืองเป็นปีกแผ่น และสภาพเศรษฐกิจดี ส่งผลให้การทำนุบำรุงศิลปปะในแขนงต่าง ๆ เจริญรุ่งเรือง ผ้ายกเมืองนครเป็นของที่ พระมหากษัตริย์พระราชทานให้กับบุคคลสำคัญ เจ้านายและข้าราชการชั้นสูง ใช้สวมใส่เวลาเข้าเฝ้าเป็นการแสดงสถานะของบุคคล

5) ผ้าทอนาหมื่นศรี เป็นผ้าทอพื้นเมือง จากตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ชาวหมู่บ้านนาหมื่นศรี ในอดีตมีอาชีพทำนาทำสวนและมีอาชีพทอผ้ามาหลายชั่วอายุคนมาแล้ว ผ้าทอนาหมื่นศรีนอกจากจะมีใช้กันเองภายในครัวเรือนแล้วยังมีการส่งออกไปจำหน่ายในหมู่บ้านใกล้เคียงอีกด้วย ต่อมาการทอผ้าได้หยุดชะงักลงในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมาภายหลังสงครามโลกอุตสาหกรรม การทอผ้าทางยุโรปเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ส่วนผ้าทอที่ทอด้วยเครื่องจักร ได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศไทย ชาวบ้านก็นิยมหันไปซื้อผ้าที่ทอด้วยเครื่องจักร ตั้งแต่นั้นมาผ้าทอนาหมื่นศรีก็หยุดชะงักลง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2514 ได้มีผู้คิดริเริ่มการทอผ้าอีก คือ นาง นาง ช่วยรอด อายุ 78 ปี เป็นราษฎรหมู่ที่ 8 ตำบลนาหมื่นศรี ได้รวบรวมคนที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันได้ 3 คน และนำเอากีทอผ้าในสมัยก่อนมาซ่อมและได้ทอผ้ามาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาพัฒนากรอำเภอนาโยงได้พัฒนาอาชีพการทอผ้าของชาวนาหมื่นศรี และนำชาวบ้านรวมกลุ่มทอผ้าขึ้น และให้งบประมาณเป็นค่าแรงในการทอผ้าทำก็ทอผ้าพื้นเมือง

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี

ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง อยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดตรัง ประมาณ 11 กม. เป็นถิ่นฐานที่ตั้งของชาวไทยพุทธที่ทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะทำนาและสวนยางเป็นอาชีพหลัก ในอดีตลานใต้ถุนเรือนไม้ของชาวบ้านนาหมื่นศรีทุกหลังจะมีโถก (ก่พื้นบ้าน) ตั้งอยู่และมีอุปกรณ์ทอผ้าแขวนไว้บนเพดาน ใต้ถุน ศิลปะการทอผ้าจึงถูกสืบทอดต่อกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่ามานานนับร้อยปี

ต่อมาการทอผ้าของชาวบ้านนาหมื่นศรีถูกผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 จากภาวะขาดแคลนเส้นใยสังเคราะห์ย้อมสีสำเร็จรูปจึงมาทดแทนฝ้ายพื้นบ้านย้อมสีธรรมชาติที่ใช้กันมาแต่เดิม ทำให้การทอผ้าหยุดชะงักไประยะหนึ่ง

ปี 2514 ชาวบ้านที่ยังทำงานทอผ้าแบบดั้งเดิม ด้วยความผูกพันกับมรดกวัฒนธรรมที่เสมือนเป็นชีวิตจิตใจมารวมกลุ่มกันทอผ้าเพื่อใช้และแบ่งขายให้เพื่อนบ้าน ต่อมาได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้น ได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ และเทคนิคการทอผ้าด้วยกี่กระตุก

5. ผลการศึกษา

จากการศึกษา ผ้าพานซ่าง กับการดำรงอยู่และการปรับเปลี่ยนทางสังคมวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาผ้าทอนาหมื่นศรี ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ผลการศึกษารูปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

5.1 ผ้าทอนาหมื่นศรี คุณค่าของผ้าทอกับค่านิยมของผู้คนนาหมื่นศรี

ในอดีตชาวบ้านนาหมื่นศรีทอผ้ากันทุกบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทอที่หลากหลาย เช่น เพื่อใช้ในครอบครัว (ผ้านุ่งในชีวิตประจำวัน) ทอเพื่อเตรียมออกเรือน (ใช้รับเจ้าบ่าวและไหว้ผู้ใหญ่ในพิธีแต่งงาน) ทอเพื่อใช้ในงานบวชลูกหลาน (ผ้าห่มนาค) ทอเพื่อใช้ในพิธีศพ (ผ้าพานซ่าง) ทอเพื่อใช้ในพิธีทางศาสนา (ผ้ากราบพระ, ผ้าคลุมธรรมมาศ) ทอเพื่อใช้ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ (ผ้าพาดบ่า) เป็นต้น จากความสำคัญและความจำเป็นของการทอผ้าซึ่งทำกันทั้งผู้ชายและผู้หญิงซึ่งอยู่ในวิถีชีวิตปกติของชาวบ้านนาหมื่นศรี เหมือนการทำไร่ทำนาทำการเกษตร จนเกิดเป็นค่านิยมของคนในชุมชนที่ว่า “ หญิงสาวที่มีคุณสมบัติเพียงพร้อมสมบูรณ์ในการได้รับเลือกเป็นคู่ครองนั้น ต้องทำงานบ้านงานเรือน ต้องขยันในการทำไร่ทำนาและต้องมีฝีมือในการทอผ้า ” ดังนั้นฝีมือในการทอผ้าซึ่งเป็นปัจจัยจำเป็นในการดำรงชีวิตและการสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้า ถือเป็นศักดิ์ศรีของหญิงสาวชาวบ้านนาหมื่นศรี

1) ผ้าทอกับความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

หัตถกรรมผ้าทอนาหมื่นศรี เป็นผลิตผลเกิดจากฝีมือ แรงงาน ของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันกันเหมือนเครือญาติพี่น้อง เกิดการรวมกลุ่มเตรียมสมาชิกให้ได้รับความรู้ สร้างความเข้าใจตรงกันในการพัฒนาภูมิปัญญา อีกทั้งรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เกิดรายได้ส่วนหนึ่งช่วยเหลือชุมชน ให้เป็นทุนการศึกษา จัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ มีของที่ระลึกมอบให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น

2) ประเภทผ้าทอนาหมื่นศรี

การทอผ้าของชาวนาหมื่นศรี เป็นการทอเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ผ้าที่ทอสามารถแบ่งได้ตามการใช้งานในสมัยก่อน สามารถแบ่งได้ออกเป็น 4 ชนิด ได้แก่ ผ้านุ่ง ผ้าห่ม ผ้าเช็ดหน้า และผ้าที่ทอ ด้วยจุดประสงค์พิเศษ ซึ่งรูปแบบผ้าแต่ละชนิดจะมีลักษณะและลวดลายต่างกันไป

ผ้าทอนาหมื่นศรี เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 200 ปีก่อน คนนาหมื่นศรีจะทอผ้าเอาไว้ให้คนที่รัก เพื่อแสดงถึงความผูกพันกันทั้งหมด มีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท ได้แก่

1. **ผ้าตั้ง** เป็นผ้าที่ทอขึ้นเพื่อใช้ใน พิธีแต่งงาน เริ่มจากเมื่อฝ่ายชายไปเจรจาขอหมั้น ฝ่ายหญิงจะตก (เรียกสินสอด) เป็นเงิน ในสมัยก่อนเรียกเป็นจำนวนบาท เช่น 4 บาท 19 บาท 24 บาท ฝ่ายหญิงเรียกสินสอดไปเท่าไร ก็ต้องเตรียมทอผ้าไว้ให้ฝ่ายชายให้เหมาะสมกับที่ตกลงกันไว้

2. **ผ้าห่มนาค** ผ้าสำหรับลูกชายในวันบวชตอนเป็นเจ้านาค สมัยก่อนนุ่งโจงกระเบนสวมใส่ปานคอกลม พาดผ้าห่มเอกลักษณ์นาหมื่นศรี ปัจจุบันเปลี่ยนจากโจงกระเบนเป็นนุ่งผ้าถุง เมื่อลูกชาย ได้บวช คนเป็นแม่รู้สึกเหมือนว่าจะได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สวรรค์ จึงทอเป็นผ้าผืนใหม่สุดฝีมืออีกครั้งหนึ่ง หรือบางบ้านอาจกลับไปหยิบผ้าตั้งวันแต่งงานนั้นเก็บไว้อย่างดีมาใช้ เห็นได้จากปัจจุบันแม่ไม่ทอใหม่ แต่หลายบ้านยังคงมีผ้ามรดกไว้ให้ลูกหลานใช้ในวันบวช

3. **ผ้าพานช้าง** เป็นผ้าทอผืนยาว เกิดจากการทอผ้าเช็ดหน้าต่อกันหลายผืน เดิมใช้ 12 ผืน หรือน้อยกว่า แต่เป็นจำนวนคู่ การกำหนดสีและลายเช่นเดียวกับผ้าเช็ดหน้า ใช้สำหรับพาดบนโลงศพ หลังจากเสร็จงานศพแล้วตัดแบ่งกันเป็นผืน ๆ เพื่อถวายพระหรือแจกลูกหลานเก็บไว้เป็นที่ระลึกการทอผ้าพานช้างนั้นไม่ได้ทอทั่วไป ผู้ทอมักมีเจตนาเฉพาะว่าเก็บไว้สำหรับงานศพของตนเอง หรือทอให้แก่ผู้ที่รักใคร่นับถือกัน

รูปแบบซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของผ้าพานช้างผืนนี้ยืนเส้นแดง พุงเหลือง ตอง หรือแสด ยกดอก เป็นลายลูกแก้ว หรืออื่น ๆตามใจชอบ ทอเป็นเป็นผ้าเช็ดหน้าต่อกันหลาย ๆ ผืนไว้สำหรับพาดโลงศพตนเองและชายคู่ชีวิตเมื่อยามละโลกนี้ไปแล้ว กล่าวได้ว่า ผ้าผืนนี้จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความเข้าใจชีวิต ขณะที่ทอไปก็ระลึกได้เสมอว่าการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คือธรรมดาโลก ทำให้เตรียมรับความตายที่จะมาถึงได้โดยสงบ นับเป็น “ผืนผ้าแห่งมรณานุสติ” ตามแนวพุทธศาสนา หลักแห่งชีวิตของคนในท้องทุ่งแห่งนี้ และอีกด้านหนึ่งคือความเชื่อสืบต่อกันมาว่าช่องชั้นของผ้าเช็ดหน้าที่พาดลงมานั้นเปรียบเสมือนบันไดสู่สรวงสวรรค์ ความเชื่อเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงโลกทรรศน์ของผู้คนชาวนาหมื่นศรีเป็นอย่างดี ที่ได้สะท้อนให้เห็นลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะโลกทรรศน์ทางศาสนา กล่าวโดยสรุปคือ สังคมชาวใต้สมัยก่อน ยึดถือศาสนาพุทธเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจชาวภาคใต้มาช้านานตั้งแต่สมัยโบราณ สังคมชาวใต้ในสมัยก่อนจึงใกล้ชิดกับศาสนามาก เพราะชีวิตนับแต่เกิดจนกระทั่งตายเกี่ยวข้องกับ วัด พระ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (สุธิวังค์ พงศ์ไพบุลย์. โลกทรรศน์ชาวใต้ (สงขลา : ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2521.)

นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติภพ กฎแห่งกรรมของชาวใต้ นับเป็นความเชื่อที่ได้รับจากพุทธศาสนา เจตนาเพื่อให้ประพฤติดีอยู่ในศีลธรรม จึงกล่าวได้ว่า ศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของชาวใต้ในสมัยก่อนมาก

ผลการศึกษา สามารถวิเคราะห์ได้ว่า โลกทรรศน์ของชาวใต้ โลกทรรศน์ชาวนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จึงพบเห็นได้ว่า สังคมของชาวนาหมื่นศรีในอดีตนั้น มีความเชื่ออันมีที่มาจากโลกทรรศน์ทางศาสนาอย่างเหนียวแน่น ภายใต้ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลทางศาสนา ชาวนาหมื่นศรี จึงได้มีคติในการนำเอาผ้าผืนนี้จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความเข้าใจชีวิต ขณะที่ทอไปก็ระลึกได้เสมอว่าการเกิดแก่ เจ็บ ตาย คือธรรมดาโลก ทำให้เตรียมรับความตายที่จะมาถึงได้โดยสงบ นับเป็น “ผืนผ้าแห่งมรณานุสติ” ตามแนวพุทธศาสนาอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดตามที่ ศาสตราจารย์สุธิวังค์ พงศ์ไพบุลย์ กล่าวถึง สังคมชาวใต้ถือว่าสถานภาพและบทบาทของบุคคลถูกกรรมกำหนดมาแล้ว โดยบุญกรรมซึ่งทำให้แต่ละคนมีวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกัน

5.2 การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของผ้าพานช้าง

จนถึงปัจจุบันนี้ผ้าพานช้าง ชาวนาหมื่นศรียังสืบสานเพื่อให้คติความเชื่อผ้าพานช้างยังดำรงอยู่ โดยยังคงนำผ้าพานมารับใช้สังคมนำมาใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ดังที่ นางอารอบ เรืองสังข์ หรือ “ป้าอุย” ประธานกลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรี ผู้สืบทอดผ้าทอนาหมื่นศรี รุ่นที่ 5 แห่งบ้านนาโยง เมืองตรัง ผู้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาผ้าทอนาหมื่นศรี ถือเป็นรุ่นที่ 5 นับจากทวดของทวด เรื่องราวผ้าทอนาหมื่นศรี ได้ซึมซับและได้เห็นคุณค่าของสิ่งที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ และดูแลจัดการกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี มาถึงปัจจุบันนี้ กล่าวถึงเรื่องของความเชื่อ การดำรงอยู่ของผ้าพานช้าง อย่างน่าสนใจ ดังนี้

“เชื่อว่า ผ้าพานช้างเป็นความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เชื่อว่าถ้าทอผ้านี้แล้วจะเป็น ผ้าที่ใช้เป็นบันไดขึ้นสู่สวรรค์ ผ้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของมนรธาเป็นผ้าที่ยาวายจะทอไว้ให้หลานชาย ไว้ออกพราน คือ ผ้าพาด ผ้าทั้งหมดที่มีความเกี่ยวข้องกันทั้งหมดคือ เรื่องของความรัก เรื่องของความเชื่อ เกี่ยวโยงกับพระพุทธศาสนา เพราะ ผ้าพานช้าง จนถึงปัจจุบันนี้ ชาวนาหมื่นศรียังสืบสานเพื่อให้คติความเชื่อ ผ้าพานช้าง ยังดำรงอยู่คู่กับวิถีชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยยังคงนำผ้าพานมารับใช้สังคมนำมาใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา คือ ผ้าสายโยงที่ใช้พาดจากบนพานไปบนโรงศพ ผู้คนชาวนาหมื่นศรีจะใช้พาดจากโรงศพ แล้วพอเสร็จพิธีจากวัน เเผาก็จะนำมาตัดแบ่งถวายพระ แต่ในปัจจุบันนี้ได้นำมาตัดแบ่งให้ลูกหลานทั้งหมด เชื่อว่าจะสร้างความเป็นมงคลชีวิต แก่ลูกหลานผู้วายชนม์ แต่ต่อมาจะไม่ได้นำผ้าพานช้างที่ตัดแบ่งไปถวายพระ แต่ส่วนที่นำไปถวายพระก็คือ ผ้าประเคน ถูย่าม และผ้ารัดอก

บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ และภาคธุรกิจ เอกชนที่มีต่อการสืบสานมรดกภูมิปัญญาผ้าทอนาหมื่นศรี

การสนับสนุนจากทางราชการ โดยจังหวัดตรัง มีงบประมาณจังหวัดเข้ามาดำเนินการขับเคลื่อนให้ การสืบสานมรดกภูมิปัญญาผ้าทอนาหมื่นศรีสามารถดำรงอยู่และถ่ายทอดไปยังรุ่นสู่รุ่น การฝึกอบรมการถ่ายทอด ภูมิปัญญาให้กับอนุชนรุ่นหลัง เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มทอผ้ามีอายุมากนาน แล้วจึงต้องถ่ายโอนประสบการณ์ ซึ่งทางจังหวัดได้เข้ามาช่วยในเรื่องของการอบรมโดยใช้ปราชญ์ชาวบ้านที่อยู่พื้นที่นาหมื่นศรี ส่วนเรื่องของการบรรจุ ภัณฑ์ที่ให้เกิดความโดดเด่นทางจังหวัดได้เข้ามาให้การสนับสนุน รวมทั้งในเรื่องของการตลาดสามารถนำไปขายได้

ทั่วไป แล้วเราก็มีนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ไปนำเสนอในสถานที่หลายๆ แห่ง ในสถานที่ต่าง ๆ มากมาย ส่วนในเรื่องการผลิตและการพัฒนางานก็ได้ดำเนินการอยู่แล้ว

ภาคธุรกิจ เอกชน เข้ามามีส่วนในการสนับสนุนส่วนในเรื่องการตลาด สามารถส่งไปในตลาดบนได้มากยิ่งขึ้น สร้างโอกาสทางการตลาด โดยมีบริษัท กลุ่มเซ็นทรัล จำกัด ได้เห็นความสำคัญของผ้าทอพื้นเมือง ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม และได้สานต่อโครงการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่ออนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาที่ผสมผสานวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมล้ำค่าของคนไทยให้เป็นมรดกสู่ลูกหลาน โดยหลังดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนาการผ้าทอลายโบราณ ให้แก่สมาชิกกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี อ.นาโยง จ.ตรัง ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2557 และได้เปิด “พิพิธภัณฑ์และศูนย์จำหน่ายสินค้าวิสาหกิจผ้าทอนาหมื่นศรี” เพื่อเผยแพร่ความเป็นมาของชุมชนนาหมื่นศรี ที่มีการสานต่อการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่นมายาวนาน รวมทั้งนักท่องเที่ยวได้เห็นความสำคัญและคุณค่าผ้าทอนาหมื่นศรีมากขึ้นด้วย

6. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผ้าพานซ่าง ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความเข้าใจชีวิต ขณะที่ทอไปก็ระลึกได้เสมอว่าเกิด แก่ เจ็บ ตาย คือธรรมดาโลก ทำให้เตรียมรับความตายที่จะมาถึงได้โดยสงบ นับเป็น “ผืนผ้าแห่งมรณานุสติ” “ตามแนวพุทธศาสนาหลักแห่งชีวิตของผู้คน หลักแห่งชีวิตของคนในท้องทุ่งนาหมื่นศรีที่มีความเชื่อสืบต่อกันมาว่าช่องชั้นของผ้าพานซ่างที่พาดลงมานั้นเปรียบเสมือนบันไดสู่สรวงสวรรค์ ความเชื่อเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงโลกทรรศน์ของผู้คนชาวนาหมื่นศรีเป็นอย่างดี ที่ได้สะท้อนให้เห็นลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะโลกทรรศน์ทางศาสนากล่าวโดยสรุปคือ สังคมชาวใต้สมัยก่อน ยึดถือศาสนาพุทธเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจชาวภาคใต้มาช้านานตั้งแต่สมัยโบราณ สังคมชาวใต้ในสมัยก่อนจึงใกล้ชิดกับศาสนาพุทธ เพราะชีวิตนับแต่เกิดจนกระทั่งตายเกี่ยวข้องกับ วัด พระ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (สุฉิวรงค์ พงศ์ไพบูลย์. โลกทรรศน์ชาวใต้ (สงขลา : ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2521.)

นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาตិภพ กฎแห่งกรรมของชาวใต้ นับเป็นความเชื่อที่ได้รับจากพุทธศาสนา เจตนาเพื่อให้ประพฤติกรรมอยู่ในศีลธรรม จึงกล่าวได้ว่า ศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของชาวใต้ในสมัยก่อนมาก

ผลการศึกษา สามารถวิเคราะห์ได้ว่า โลกทรรศน์ของชาวใต้ โลกทรรศน์ชาวนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จึงพบเห็นได้ว่า สังคมของชาวนาหมื่นศรีในอดีตนั้น มีความเชื่ออันมีที่มาจากโลกทรรศน์ทางศาสนาอย่างเหนียวแน่น ภายใต้ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลทางศาสนา ชาวนาหมื่นศรี จึงได้มีคติในการนำเอาผ้าฝืนนี้จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความเข้าใจชีวิต ขณะที่ทอไปก็ระลึกได้เสมอว่าการเกิดแก่ เจ็บ ตาย คือธรรมดาโลก ทำให้เตรียมรับความตายที่จะมาถึงได้โดยสงบ นับเป็น “ฝืนผ้าแห่งมรณานุสติ” ตามแนวพุทธศาสนาอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดตามที่ ศาสตราจารย์สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวถึง สังคมชาวใต้ถือว่าสถานภาพและบทบาทของบุคคลถูกกรรมกำหนดมาแล้วโดยบุญกรรมซึ่งทำให้แต่ละคนมีวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกัน

จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน ครูทอผ้า การศึกษาบริบทผ้าพานซ่าง รวมถึงการสังเกตการณ์ในพิธีกรรมเข้าร่วมในงานพิธีอิทธิกรรมศพของของชุมชนที่ได้ใช้ผ้าพานซ่างในพิธีกรรม ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ของสังคมชาวนาหมื่นศรีที่มีต่อผ้าพานซ่าง จึงกล่าวได้ว่า บทบาทของผ้าพานซ่างยังคงแสดงบทบาทอย่างสมภาคภูมิและมีความหมายด้านความเชื่ออันมีหลักพุทธศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนอีกนับนานแสนนาน

7. เอกสารอ้างอิง

ของดีนาหมื่นศรี. (2550). ตรัง : โรงเรียนบ้านควนสวรรค์ สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2562, จาก

<https://sites.google.com/site/deenamueansri/home/pha-thx-na-hmun-sri>

ผ้าทอนาหมื่นศรี. (2542). ตรัง สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2562, จาก

https://trang.mots.go.th/ewt_news.php?nid=542&filename=vdo

ผ้าทอนาหมื่นศรี. (2555). ตรัง สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2562, จาก <http://www.iamtrang.com/?p=1636>

ผ้าทอในภาคใต้. (2550). กรุงเทพฯ : ศูนย์สารสนเทศหม่อนไหมและประชาสัมพันธ์ กรมหม่อนไหม. สืบค้นเมื่อ 21

มีนาคม 2562, จาก https://www.qsds.go.th/silkcotton/k_23.php

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. โลกทรรศน์ชาวใต้ (สงขลา : ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2521.

อภิรักษ์ สงรักษ์. (2553). ทอโทกเทอ ทอพินสามลึบ.....ฟังเพลงกล่อมเด็กฉบับนาหมื่นศรี ตีพิมพ์ : มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย จังหวัดตรัง สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2562, จาก

<http://oknation.nationtv.tv/blog/songrak/2010/08/09/entry-1/comment>

อารอบ เรื่องสังข์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), เชิดชัย อ่องสกุล (ผู้สัมภาษณ์), ที่กลุ่มทอผ่านานาหมื่นศรี ตำบลนาหมื่นศรี

อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2562.

ภาคผนวก

ภาพแสดงผ้าพานช่างในพิธีกรรม แสดงถึงบทบาทและความสำคัญภายใต้มิติความเชื่อ

“ผืนผ้าแห่งมรณานุสติ “ตามแนวพุทธศาสนา หลักแห่งชีวิตของผู้คน

ภาพที่ 1 ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามโดยเข้าร่วมในพิธีกรรมงานศพชาวบ้านนาหมื่นศรี
ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ความเชื่อและบทบาทของผ้าพานช่างที่มีต่อสังคมชาวนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง
ณ วัดนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ภาพที่ 2 พิพิธภัณฑผ้าทอนาหมื่นศรี ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง